

Zastoupení v České republice

Česko a lidská práva dva roky poté

Vladka Votavová

- V lednu 2014 byla nastartována diskuse o roli lidských práv v české zahraniční politice.
- Po dvou a půl letech se zdá, že jsme byli svědky mnoha povyku pro nic.
- Zahraniční politika vůči problematickým režimům nemůže být redukována na podporu exportu. Černínský palác si musí dávat vyšší cíle než zvýšení obratu několika firem.

V lednu 2014 byla novým ministrem zahraničních věcí Zaorálkem a jeho tehdejším náměstkem Druhákem nastartována česká debata o roli lidských práv v zahraniční politice, která kulminovala při schvalování nové koncepce zahraniční politiky. Ta se nakonec hlásí k univerzalitě lidskoprávních závazků a uvádí, že podpora lidských práv a demokracie je základním nástrojem pro zajištění lidské důstojnosti. Pozici ČR jako předního podporovatele lidských práv však kazí zahraničněpolitické aktivity prezidenta, podpis strategického partnerství s autoritářským Ázerbájdžánem nebo vývoz zbraní režimům potlačujícím politické svobody, jako je Egypt nebo Saúdská Arábie.

S více než dvouletým odstupem uspořádaly Asociace pro podporu demokracie a lidských práv DEMAS a Zastoupení Evropské komise v ČR diskusi představitelů akademické, nevládní i veřejné sféry, kteří reflektovali, kam předložská revize české lidskoprávní politiky vedla.

Vystupující se shodli na důležitosti vedení debaty o podpoře lidských práv, ale jejich názory se rozcházely v tom, do jaké míry by lidskoprávní agenda měla podléhat politickým preferencím jednotlivých aktérů. Podle některých bylo v dosavadním pojetí české lidskoprávní politiky nejproblematičtější předstírání, že se jedná o celospolečenský konsenzus, ale reálná politika byla definována konkrétními lidmi, kteří do ní promítali vlastní politické představy. Česká republika navíc vždy selektivně podporovala předem vybraná teritoria, dílčí témata a konkrétní cílové skupiny. Právě kvůli omezenému záběru a mlčení třeba v otázce porušování práv Palestinců se údajně nemůže tvářit jako lídr na evropské úrovni.

Na druhou stranu, výběrové zaměření podpory lidských práv a demokracie se jeví logické ve vztahu k finančním i lidským zdrojům, které má Česko k dispozici. Dosavadní zkušenosti na celoevropské úrovni navíc napovídají, že lidská práva se za poslední roky stala jakousi českou poznávací značkou, která je pozitivně vnímána a v zemích, kde Česká republika působí, jejími příjemci vítána. Naše země se přitom nezabývá jen tvrdou lidskoprávní agendou, pod níž si lze představit pomoc politickým vězňům a jejich rodinám, ale například i podporou a rozvojem svobodných médií, demokratické diskuse ve školách nebo místních občanských iniciativ. Pokud zaznívá kritika předchozí podpory lidských práv jako politiky selektivní, měli bychom odhlédnout od politických proklamací (na podporu Izraele apod.) a od toho, kdo danou politiku prosazoval, a podívat se na skutečné úsilí nevládních organizací a jejich partnerů v daných zemích. V drtivé většině případů bychom došli k tomu, že Českem podpořené projekty neusilují

Zastoupení v České republice

pod vlivem amerických jestřábů o svržení nedemokratických režimů, ale snaží se zlepšit důstojný život místních. Nové vedení ministerstva zahraničí si však před velkolepými výroky o škodlivosti dosavadní lidskoprávní politiky analýzu této oblasti nevypracovalo. Na škodu pro řádnou debatu o lidských právech. Často emocionální diskuse o podpoře lidských práv tak musely zákonitě skončit tam, kde začaly. ČR bude dělat víceméně totéž, co dělala doposud.

Kudy dál?

Stále živá česká diskuse o uprchlících odhalila jistou lhostejnost nad osudy druhých v nouzi. Mnoho lidí odmítá pomáhat migrantům z jiných částí světa, protože si sami nejsou jisti zajištěním vlastního důstojného živobytí. Úkolem představitelů české zahraniční politiky do budoucna by proto mohlo být trpělivé vysvětlování, jak právě lidskoprávní a transformační politika – ruku v ruce s rozvojovou agendou – přispívá ke zlepšování kvality života v méně rozvinutých zemích, než je Česko, a ve výsledku pomáhá humanitárním krizím předcházet. Samozřejmostí by mělo být adekvátní navyšování rozpočtu na české angažmá v zahraničí, který je v českém podání stále za mezinárodními a evropskými závazky.

Rok 2016, který si budeme pamatovat mimo jiné díky pompézní návštěvě čínského prezidenta v Praze, naplno ukázal, že část našich politických představitelů v čele s prezidentem Zemanem redukuje zahraniční politiku na zametání cestičky pro (spřátelené) firmy a jejich expanzi v zahraničí. Proexportní politika je bezpochyby součástí palety zahraničněpolitických nástrojů, ale měli bychom se vyvarovat situace, kdy se stává linií hlavní, jako se tomu u nás poslední roky děje. Pro příklad kromě zmiňované Číny můžeme dojít třeba do Ázerbájdžánu. Smyslem zahraniční politiky není růst počtu pracovních míst nebo zvýšení obrátu velkých firem, ale koordinované prosazování našich zájmů, které jsou jistě širší než zájmy dílčích korporací. U zemí výše však jiné než obchodní benefity pro Českou republiku zpravidla nezaznávají.

K tématu proběhl 24. června diskusní panel „Je Česká republika nadále lídrem lidskoprávní politiky EU?“ spolupořádaný Asociací pro podporu demokracie a lidských práv DEMAS a Zastoupením Evropské komise v České republice. Debata byla součástí probíhajícího cyklu o transformační politice. Podrobněji viz www.demas.cz.